

Baten rookverbod hoger dan kosten

De horeca is nu nog uitgezonderd van de verplichting om een rookvrije werkplek te bieden, maar per 1 juli 2008 verandert dat. Er mag dan niet meer worden gerookt in de Nederlandse horeca met uitzondering van afgesloten rookruimtes waar niet bediend mag worden, om werknemers in de horeca een gezonde werkplek te bieden. Bij het CPB is met een economische bril naar deze maatregel gekeken, door het uitvoeren een van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (KBA).^a Deze laat zien dat de baten van een rookverbod voor de maatschappij groter zijn dan de kosten.

Passief roken verhoogt de kans op o.a. longkanker en hart- en vaatziekten. De baten van het rookverbod bestaan vooral uit de gezondheidswinst van horecamedewerkers, die echter niet alleen ontstaat door bescherming tegen meerroken. Een beperkt deel van de rokende horecamedewerkers stopt namelijk helemaal met roken als een rookverbod op hun werkplek gaat gelden en deze mensen boeken een grote gezondheidswinst. De extra levensjaren worden voor een belangrijk deel gewonnen door stoppende rokers. Andere baten van een rookverbod, zoals minder brandschade en minder zorguitgaven gerelateerd aan roken en passief roken, zijn veel geringer in omvang. Voor niet-rokende horecabezoekers en –medewerkers is het een bate dat ze niet meer in de rook hoeven te zitten, maar deze bate was niet in geld uit te drukken.

Tot de kosten van een rookverbod behoort dat het vervelend is voor rokende horecamedewerkers dat ze niet meer tijdens het werk kunnen roken. De berekende kosten hiervan zijn gering vergeleken met andere kosten en baten binnen de KBA, o.a. omdat de medewerkers tijdens pauzes en buiten werktijd nog wel kunnen roken. In de KBA is als kostenpost het consumentensurplus berekend van 3 sigaretten minder per dag per continuerende roker, en dat is gecorrigeerd voor het verslavende karakter van roken. De daling van inkomsten uit accijnzen is veel groter evenals de kosten die samenhangen met de gewonnen levensjaren (meer AOW-uitkeringen en meer zorguitgaven). De kosten van gezondheidswinst worden meegenomen, omdat in een maatschappelijke KBA alle kosten en baten zoveel mogelijk in kaart worden gebracht. Mogelijk zal de omzet in cafés afnemen door een rookverbod. Omdat eventueel ontslagen horecamedewerkers na enige tijd elders aan de slag kunnen, brengt dit voor de maatschappij als geheel alleen op korte termijn kosten met zich mee.

Het waarderen van de kosten en baten kent een aantal onzekerheden, bijvoorbeeld wat de waarde is van een extra levensjaar in volledige gezondheid. In de basisversie van de KBA is gerekend met een waarde van 100 000 euro voor een gezond levensjaar, omdat dit op grond van de literatuur, die overigens nogal wat variatie laat zien, een redelijke inschatting lijkt. Er zijn ook analyses gedaan met lagere en hogere waarden van een levensjaar en met andere alternatieve veronderstellingen. Bij al deze berekeningen zijn de baten van een rookverbod groter dan de kosten.

Een vergelijking van kosten en baten pleit voor het invoeren van een rookverbod in de horeca. Een opmerkelijke conclusie is dat rokende horecamedewerkers er op vooruit gaan door een rookverbod. De waarde van hun gezondheidswinst is op lange termijn veel hoger dan de daling van het nut, omdat ze niet meer kunnen roken tijdens het werk. Dit wil niet zeggen dat individuele rokers ook van mening zijn dat ze er op vooruit gaan. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat zij de gewonnen levensjaren lager waarderen dan de maatschappij, of dat zij de gezondheidsschade door roken voor zichzelf onderschatten. Dat de baten van het rookverbod voor een belangrijk deel neerslaan bij horecamedewerkers die zelf beslissen om te stoppen met roken, roept de vraag op of bij een rookverbod sprake is van paternalisme en een inbreuk op de consumentensoevereiniteit. In dit geval zijn bij de werking van consumentensoevereiniteit echter diverse kanttekeningen te maken, zoals het effect van gedwongen meerroken op het werk, het verslavende karakter van roken en mogelijke onderschatting van het gevaar van roken.

^a M.I. Spreen en E.S. Mot, Een rookverbod in de Nederlandse horeca, Een kosten-batenanalyse, CPB Document 159, 2008.